

their production. The need for the use of renewable sources.

Keywords: alternative energy, alternative energy, bioenergyresources, biofuels, bioethanol, biodiesel.

УДК 338

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мироненко М.Ю., к.е.н., докторант
НАДУ при Президентові України

У статті вивчено та систематизовано теоретичні аспекти бюджетної політики. Визначені основні напрями її реалізації в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: бюджет, бюджетна політика, державне регулювання, інвестиційна активність, бюджетне планування, економічне зростання.

Постановка проблеми. Успіх ринкових реформ, які нині відбуваються в Україні, вирішальною мірою залежать від державного управління фінансами. Вся система управління фінансами базується на фінансовій політиці держави, та її важливій складовій – бюджетній політиці.

Бюджетна політика постійно знаходиться в центрі уваги суспільства – вона є ключовою ланкою економічної політики держави, а саме від ступеня її раціональності залежать темпи розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку та територій держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи бюджетної політики соціально-економічного розвитку на регіональному рівні досліджувались у працях таких вчених: Азаров М. Я., Бадида М.П., Безуглов С.В., Бондарук Т.Г., Буряк Л.Ю., Герасимчук З.В. Вахович І.М., Василик О. Д., Гречана С.І., Демченко Т., Калусенко В., Каспрук Ю. В., Кореняко М. Г., Луніна І.О., Панасюк Л.В., Ставнича М.М., Ускок І.В. та інших.

Важливість вивчення цього питання відмічає Василик О., якій вказує, що науковий підхід до розробки бюджетної політики, знання і вивчення всіх чинників, що визначають бюджетну політику, передбачають її відповідність законам суспільного розвитку, постійне врахування теоретичних положень і висновків бюджетної теорії. Порушення цієї важливої вимоги призводить до великих втрат в економіці [1, с.54].

Метою статті є вивчення реалізації основних напрямків бюджетної політики, характеристика змін, що відбулися, а також формування шляхів підвищення ефективності реалізації бюджетної політики.

Виклад основного матеріалу. Бюджетна політика — форма свідомої діяльності владних структур, але її основні засади формуються відповідно до того,

яка модель економічної системи прийнята в даній державі і яку визначено кінцеву мету економічної діяльності.

Водночас є загальні засади бюджетної політики для держав із ринковою економікою, розвиненими демократичними засадами суспільного життя. За таких обставин бюджетна політика має спрямовуватися на створення сприятливих фінансових умов для розвитку виробництва тих галузей економіки, які мають вирішальне значення для задоволення потреб населення. Цього можна досягти шляхом як вишукування додаткових інвестицій у ці галузі, стимулюючи залучення додаткових коштів самих підприємницьких структур, так і створення сприятливих фінансових можливостей для іноземних інвесторів. Сприятливі умови для іноземних інвесторів — це певні податкові пільги, можливість вільного вивезення одержаного прибутку, гарантії збереження й захисту іноземних інвесторів.

Стимулювання інвестицій у розширення виробництва за рахунок коштів підприємницьких структур має здійснюватися з урахуванням форми власності, галузі виробництва, природних умов, територіального розміщення, інших чинників. Тут потрібен диференційований підхід, оскільки лозунг про створення однакових можливостей для всіх є не чим іншим, як спрощенням проблеми до такого рівня, що вона втрачає зміст і практичне значення. Звичайно, тут також мають використовуватися податкові пільги, гарантії вільного ціноутворення, сприятливі форми кредитування [1, с.58].

Завданнями бюджетної політики на сучасному етапі є:

- сприяння процесу збалансованості макроекономічної стабілізації та структурній перебудові економіки, подолання інфляційних процесів;
- здійснення податкової політики в напрямі стимулювання підприємницької діяльності вітчизняних виробників товарів та послуг;
- здійснення структурних реформ за критерієм економічного зростання і підвищення рівня економіки в країні [2, с.85].

Важливим завданням бюджетної політики є створення умов для активізації інвестиційної активності. Це стосується, насамперед, збільшення обсягу інвестиційної діяльності держави, а також недержавних вітчизняних та зарубіжних інвесторів. При цьому в першу чергу визначаються напрями використання бюджетних коштів, що спрямовуються на фінансування розвитку економіки.

Ще одне завдання, що потребує вирішення, - запровадження в Україні середньострокового бюджетного планування, що дасть змогу складати реальні плани інвестиційної діяльності держави з розподілом за ними відповідних ресурсів для повного забезпечення їх реалізації [3, с.5].

Проте головним завданням державної фінансової політики є формування справедливої, нейтральної та ефективної системи мобілізації доходів бюджету, формування сприятливих умов розвитку підприємництва. Водночас має бути враховано необхідність забезпечення фінансовими ресурсами виконання державою функцій у галузі економічного та соціального розвитку [4, с.15].

Звичайно, в умовах ринкової економіки діють саморегулювальні чинники, які забезпечують приплив і перерозподіл капіталу у сфері виробництва. Механізм ринку робить усіх учасників виробничого процесу зацікавленими у збільшенні виробництва й одержанні доходу на капітал. Це головна рушійна сила ринку.

Ринок не всесильний, але він дає можливість успішніше розв'язувати головні проблеми економіки порівняно з іншими господарськими системами і насамперед з тими, що засновані на централізованому плануванні.

Іншим важливим завданням бюджетної політики держави є мобілізація і використання бюджетних ресурсів на забезпечення соціальних гарантій. Як уже зазначаюся, можливості ринкової економіки все ж обмежені. Ці обмеження особливо чітко виявляються при розв'язанні соціальних проблем суспільства. Більшість соціальних гарантій має загальнодержавне значення, їх неспроможні вирішити підприємницькі структури і навіть цілі компанії. Але потребу в них відчувають усі. Такими соціальними гарантіями є освіта, оборона, охорона здоров'я, культура, державне управління, єдині енергетичні й комунікаційні системи тощо. Не менш важливе значення мають соціальне страхування, допомога малозабезпеченим сім'ям та інші види допомоги.

Сьогодні надання цих гарантій населенню є однією з найважливіших функцій держави в економіці вільної конкуренції, а фінансування їх здійснюється з державного і місцевих бюджетів. Величина соціальних гарантій значною мірою визначає розміри перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет. У зв'язку з цим у бюджетній політиці держави питання фінансового забезпечення соціальних гарантій посідає одне з центральних місць. Це завдання можна сформулювати як пошук і постійне вдосконалення форм і методів мобілізації й використання фінансових ресурсів на цілі соціальних гарантій та інших видів загальних потреб громадян.

Не менш важливим завданням бюджетної політики є — вплив за допомогою бюджетного механізму на раціональне використання природних ресурсів, заборону технологій, що несуть загрозу здоров'ю людини. З одного боку, держава домагається від підприємницьких структур відшкодування витрат на відновлення природного середовища, а з другого, використовуючи фінансові важелі, — закриття шкідливих виробництв і впровадження передових ресурсозбережних технологій. Цими інструментами є податки, штрафи та інші санкції.

Іншими словами, бюджетна політика держави має спрямовуватися на забезпечення права людини на життя в умовах здорового навколишнього середовища, яке постійно порушується в умовах планової і ринкової економіки.

У кінцевому підсумку бюджетна політика повинна мати головну мету — підвищення добробуту народу. Цього можна досягти шляхом стабілізації фінансового становища в державі, прийняття бездефіцитного бюджету, скорочення зовнішнього і внутрішнього боргу, розмежування повноважень і фінансових ресурсів між приватним сектором і державою, між центральними і місцевими органами виконавчої влади і на цій основі зниження рівня інфляції.

Необхідно виходити з того, що бюджет — це форма обслуговування громадян за їхнім власним вибором. Тому підвищення бюджетними методами добробуту одних людей має здійснюватися без погіршення добробуту інших. У цьому зв'язку всі заходи у сфері бюджету, які не супроводжуються поліпшенням умов життя населення, є безперспективними й економічно недоцільними.

Утвердження України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю демократичної правової держави, її інтегрування у світовий економічний простір

потребує нових концептуальних підходів до напрямів та механізмів реалізації бюджетної політики.

Сьогодні основною метою стратегії макроекономічної політики є забезпечення умов стійкого довготривалого зростання, яке сприяло б структурно-інноваційній та соціальній переорієнтації економіки, формування сприятливою інвестиційного середовища. Це потребує збереження принципу пріоритетності макроекономічної стабілізації. Треба враховувати і зворотній зв'язок - залежність макроекономічної збалансованості від результативності політики економічною зростання. Досвід засвідчує, що надійна фінансова, бюджетна та грошова стабілізація без стабільного реального сектору економіки не можлива, вона може бути лише короткотерміною.

Тому одним із ключових завдань є трансформація бюджетних ресурсів у чинник ефективного, соціально орієнтованого економічного зростання, забезпечення переорієнтації бюджетною механізмом, перетворення його в ефективний інструмент соціально-економічної стратегії. Незбалансованість та низька ефективність державних фінансів, зокрема бюджету, що зберігаються і під час економічного зростання, зумовлені системними помилками бюджетної політики, її суто фіскальною спрямованістю.

Слід виходити з того, що основою вирішення фінансових, у тому числі бюджетних проблем держави, головною передумовою соціальної та структурно-інноваційної переорієнтації економіки є першочергове зміцнення фінансів суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб та домашніх господарств. Практикою доведено, що без цього будь-які дії правового, економічного чи адміністративного характеру бажаного результату не дадуть.

Слід рішуче йти на зниження податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимальне спрощення процедури оподаткування, запровадження податкових стимулів інноваційної діяльності та накопичення капіталу.

Для створення сприятливих умов розвитку внутрішнього ринку та реального сектору економіки необхідне:

- поглиблення інституційних перетворень, спрямованих на формування в галузях економіки динамічного і конкурентоспроможного приватного сектору, удосконалення системи корпоративного управління;
- фіскальне стимулювання інновацій та експорту високотехнологічної продукції;
- застосування сприятливих митних режимів імпорту технологічного устаткування;
- освоєння механізмів державного довгострокового кредитування;
- удосконалення системи державних замовлень та закупівель;
- застосування додаткових стимулів розвитку малого та середнього бізнесу, венчурних інвестицій;
- державне сприяння розвитку наукомістких виробництв та галузей, що базуються на використанні інформаційних і комунікативних технологій.

У формуванні інвестиційного потенціалу особливу роль відіграють відновлення інвестиційного потенціалу держави, щорічне виділення централізованих капіталовкладень, спрямування бюджетних коштів на

фінансування державних цільових програм і використання їх лише на конкурсних засадах.

Економіка зазнає значних збитків від нецільового використання амортизаційних відрахувань. Майже половина виведених з-під оподаткування сум спрямовувалася не на інвестиції, а на поповнення обігових коштів підприємств. Тому необхідно реформувати систему амортизації з метою її лібералізації, значного розширення прав підприємств у формуванні та використанні власних амортизаційних коштів, виборі методу нарахування та термінів корисного використання основних засобів.

Для стимулювання капіталізації прибутків підприємств та організацій держава повинна запровадити податкове стимулювання інвестиційного, у тому числі інноваційного процесу.

Україна належить до держав з високим науковим потенціалом. Тому треба створити такі умови, які забезпечували б не лише примноження цього потенціалу, а насамперед максимальну його віддачу. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційного розвитку, замовником та організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу [1, с.55].

В умовах економічного спаду з одного боку - постійно збільшувалися надходження до бюджету, з другого – бюджетні ресурси використовувалися переважно на споживання та заохочення імпорту. Це призводило до низки негативних наслідків, серед яких: збільшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання, скорочення до небезпечного рівня видатків інвестиційного характеру, заохочення не забезпеченого пропозицією попиту на товари широкого вжитку, витіснення із внутрішнього ринку вітчизняного виробника. Усе це, разом із стрімким підвищенням цін на енергоресурси, безпосередньо вплинуло на фінансово – економічний стан суб'єктів підприємницької діяльності і, відповідно, призвело до сповільнення темпів економічного зростання.

Накопичення проблем економічного та соціального розвитку в Україні є наслідком недостатньо виваженого переходу до ринкової економіки. Під впливом радикальних прихильників ринкового фундаменталізму у здійсненні державної фінансової політики надії було покладено на результативність ще не сформованих ринкових механізмів та їх вплив на становлення ефективної економіки, що мало забезпечити розв'язання соціальних проблем. Заходи з різкого обмеження державного сектору економіки та регулювання її розвитку з боку державних органів управління спричинили некерований розвиток підприємництва в його найбільш викривлених формах.

Недосконалою та не виваженою виявилася й політика проведення приватизації в Україні: вона не спрямовувалась на забезпечення поступального розвитку економіки й розв'язання соціальних проблем. Представники бізнесу керувалися переважно ринковими інтересами, не націлюючись на здійснення структурної перебудови економіки. Другорядними для них були й питання соціального забезпечення працюючих. Розвиток підприємницької діяльності в Україні нерідко супроводжувався збільшенням активів за рахунок державної власності, забезпеченням прибутків шляхом обмеження рівня заробітної плати,

приховування доходів від оподаткування, вивезенням одержаних доходів за кордон.

Для забезпечення поступального розвитку України урядові програми повинні спрямовуватись насамперед на розв'язання найгостріших проблем економічного та соціального розвитку, які накопичилися за останні роки. До таких, на наш погляд, належать складні соціальні проблеми; порівняно низький рівень економічного розвитку країни; нераціональна структура господарського комплексу й невисокий рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств; значне навантаження на бюджет та державні цільові фонди із забезпечення фінансування соціальних програм [4, с.16].

З метою упередження негативних наслідків у бюджетній політиці на кожній із стадій бюджетного процесу мають бути оцінені досягнуті результати прийнятих рішень відповідно до поставленої мети і визначених завдань на наступний бюджетний рік.

Аби бюджетна політика забезпечила економічне зростання, орієнтоване на підвищення якості життя громадян, потрібні відповідні важелі, а саме:

- створення адекватної матеріальної бази, яка є основою підвищення конкурентоспроможності бізнесу;
- зміцнення потенціалу вітчизняного товаровиробника й посилення його конкурентоспроможності;
- підвищення якості людського капіталу, залученого до виробничої та посередницької діяльності;
- створення адекватної розвитку ринкової економіки інфраструктури;
- підвищення стимулюючої ролі оплати праці.

Висновки. У становленні соціальної ринкової економіки бюджетна політика відіграє важливу роль. Для забезпечення ефективного і стабільного економічного розвитку вона має бути спрямована на розв'язання таких важливих проблем, як проведення структурної перебудови господарського комплексу країни, створення адекватної ринковому розвитку інфраструктури, забезпечення економічного зростання за рахунок впровадження інновацій, проведення активної політики формування справедливих відносин між бізнесом і найманими працівниками, що має стати основою забезпечення зростання доходів населення.

Література

1. Василик О. Д. Бюджетна система України : Підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К : Центр навчальної літератури, 2004. – 544с.
2. Алексєєв І.В., Ярошевич Н.Б., Чушак-Голобородько А.М. Бюджетна система: Навч. посіб.- К.: «Хай – Тек Прес», 2007. - 368 с.
3. Кудряшов В. П. Засади бюджетної політики розвитку / В. П. Кудряшов // Фінанси України. – 2007. – №7. – С.3-19.
4. Буковинський С. Формування бюджетної політики у ринковому середовищі / С. Буковинський // Вісник Національного банку України.-2006.-№6.- С.14-21.

Summary

Problems and areas of budget policy in promoting community economic development / Mironenko M. Y.

The article studied and systematized theoretical aspects of fiscal policy. The basic directions of its implementation in times of economic instability.

Keywords: budget, budget policy, regulation, investment activity, budget planning, economic growth.